

En Herregaardsdrengs

erindringer

Af Vagn Bødker

I årene før jeg blev folkepensionist, har jeg til tider udtalt, at når jeg blev pensionist så ville jeg skrive mine erindringer, hvis jeg kunne huske lidt fra den tid. Det skulle blandt andet være for at fortælle mine børn, børnebørn og oldebørn, om den tid jeg havde gennemlevet og havde været en del af.

Indledningsvis vil jeg fortælle om mit ophav. Jeg vil fortælle om de gårde mine forældre arbejdede på, men først og fremmest vil jeg fortælle om min drengetid på Møllerup. Om de drømme og de mål jeg satte mig som dreng, og senere om hvad der blev til virkelighed. Det skal handle om de oplevelser jeg har haft på de forskellige herregårde i Danmark og i Sverige.

Jeg vil også berette om det jeg har arbejdet med, uden direkte tilknytning til landbruget, og sluttelig om det bestyrelsesarbejde i lokalsamfundet jeg har beskæftiget mig med. - Jeg håber på jeg når så langt.

Alle os, der har været så heldige, at få foræret det tidsforløb fra 30'erne, og op gennem tiden til i dag, det må siges at være en gave af betydning. Disse år, har sandsynligvis været de år i menneskehedens historie, hvor den største tekniske udvikling er sket i vor del af verden.

For min del, har det været en spændende tid, og jeg ville ikke undvære dele af den. Hvordan jeg skal præcisere afslutningen på min barndom, og starten til min ungdom, ved jeg ikke helt. Hvis barndommen slutter omkring den tid hvor man rejser hjemme fra for at tjene til sit eget livsophold, så sluttede min barndom som 14-årig umiddelbart efter min konfirmation.

Det kan næppe stilles så skarpt op, at det kan siges på dato, eller for den sags skyld i år. De første år jeg var ude at tjene, skulle jeg klare mig blandt betydelig ældre arbejdskammerater. - Det betød nok, at jeg skulle være voksen før jeg egentlig var

det. Jeg blev gift i 1958 og fik en dejlig kone og har nu været gift i 53 år. Sammen fik vi 3 dejlige børn, som indtil videre, har givet os 4 dejlige, sunde, og velbegavede børnebørn.

Vi byggede hus i 1968 hvor vi fortsat bor. Sammen fik vi en vennekreds, som vi betragter som en del af vores fælles familie. Vi har begge, i vores aktive arbejdsliv, beskæftiget os med arbejdsopgaver, som har haft vores interesse. Vi har også igennem vores fritidsinteresser følt, at vi også har ydet noget til andre. Når jeg har besluttet mig for at fortælle om min egen person, om de tanker jeg har gjort mig, og de oplevelser jeg har haft, så må det også være rigtigt at fortælle lidt om mine aner.

Min Mormor og Morfar havde et lille landbrug ude på Djursland. Nærmere betegnet mellem Pederstrup og Nødager. Lokalområdet hed Kringlen. Min Mormor fødte 12 børn hvoraf de 3 døde som mindreårige. Min mor var den 3. yngst. Morfar var udlært karetmager, og sammen med landbruget drev han et mindre karetmagerværksted på ejendommen. De var begge et par meget arbejdsomme mennesker. I perioder var det Mormor, sammen med børnene, der drev landbruget. Morfar var i efterårssæsonen fyrbøder ved en dampmaskine nede i Kolindsund. Dampmaskinen var trækraften til et tærskværk. Da Mormor og Morfar blev ældre, afhændede de ejendommen til en søn og svigerdatter. De flyttede herefter til et hus i Pederstrup.

Min Farmor og Farfar havde også landbrug ude på Djursland, men efter nogle år flyttede de til et hus på havnevejen i Grenå. Farfar arbejdede nogen tid på havnen i Grenå. Farmor døde i barselseng fra 6 børn, hvoraf de 4 ikke var konfirmeret. Min far havde været ude at tjene fra han var 8 år og boede derfor ikke hjemme, da min farmor døde. Umiddelbart efter farmors død, købte farfar hus i Vivild. Han giftede sig igen, og fik 3 børn i andet ægteskab. I Vivild drev farfar en mindre vognmandsforretning med heste. Min far var 2. ældst af første ægteskab.

Mine forældre traf hinanden i Pederstrup. Min far var fodermester på Pederstrupgården, og min mor var pige i huset hos købmanden i Pederstrup. Mine forældre blev gift i 1927. Efter giftermålet fik min far ansættelse som fodermester på en gård i Østerballe. I ansættelsen indgik den aftale, at min mor skulle hjælpe til med malkearbejdet. Det var ikke på den tid usædvanligt, at fodermesterens kone skulle hjælpe til med staldarbejdet, primært malkningen. Der blev, uden vederlag,

stillet hus til rådighed, som lå i nærheden af gården. Min mor har senere fortalt, at huset var meget fugtigt.

I 1928 føder min mor en søn. Han var ret lille ved fødsel og ikke ret livsstærk. Forholdene for et lille svagt spædbarn, i et gammelt fugtigt hus, var naturligvis heller ikke særlig livgivende. Tilmed skulle han også tilbringe en del af tiden i barnevogn i kostalden sammen med hans forældre. Staldarbejdet begyndte almindeligvis ved 4 - 5 tiden om morgenen. Det betød for min mor, at forud for staldarbejdet skulle barnet vækkes og vel også ammes. Herefter skulle drengen pakkes ned i en barnevogn, for herefter at blive transporteret over i kostalden. Her kunne han så fortsætte sin nattesøvn, hvis det var muligt. Alt imens ammoniakdampene drev hen over hovedet på ham. Den samme rytme gentog sig til aftenmalkningen.

Disse barske vilkår for et lille svagt drengebarn, var mere end han kunne klare. Han døde ca. 9 måneder gammel og blev begravet på Hoed kirkegård. Det var givetvis en hård start for et ungt nygift ægtepar. Jeg ved, at min mor især, i lang tid herefter var mærket af denne tragiske hændelse. I 1932 bliver min mor gravid med mig og jeg blev født den 23. oktober 1932. Forinden var mine forældre flyttet til en anden gård i Østerballe, igen som fodermesterpar. Ansættelsesbetingelserne afveg åbenbart ikke stort fra den tidligere ansættelse i Østerballe. Mor skulle også her deltage i malkearbejdet. Det var udelukkende boligen der var årsag til skiftet, fortæller mine forældre. Min far har fortalt, at han var meget glad for arbejdet på gården i Østerballe. Når der i 30'erne tales om malkearbejde, bør det nok her pointeres, at det var håndmalkning. Det var på den tid kun på de større herregårde og godser der havde malkemaskineanlæg, men selv om køerne blev malket med malkemaskine, skulle de alligevel malkes efter med hånd.

I modsætning til den førstefødte, som var lille og svagelig, så viste der sig nu en dreng med omvendt fortegn, stor og livskraftig. Mine forældre har åbenbart, ved synet af den sidst ankomne, fået mod og selvtillid. Allerede efteråret 1933 er min mor igen gravid. Huset de nu boede i, lå ikke umiddelbart ved gården.

Besværlighederne med barnevogns transport fra boligen til kostalden er til at forudse. Én barnevogn ud af grusvejen, det er nok til at overskue, men 2 barnevogne og kun 1 chauffør, det ville næsten kræve et anhængerkørekort. Vi må forestille os, at far formentlig har skullet være i stalden mindst 1 time før malkearbejdet kunne påbegyndes, og af samme grund ikke har kunnet tage den ene barnevogn med sig.

Alt dette forudsete besvær, har sikkert gjort sit til, at far søgte andet arbejde. Det var ikke manglende interesse for fodermesterarbejdet der gjorde at de ville flytte, men det var udelukkende af hensyn til børnene og deres opvækst. Godt hjulpet af en svoger, flyttede de til et lille hus i Hoed. Far fik arbejde i kalkgruberne i Balle. I det lille hus ved vejen gennem Hoed by, blev min søster født den 07. juni 1934. Det nye arbejde i kalkgruberne var helt fremmed for far. Han havde aldrig beskæftiget sig med andet end landbrugsarbejde.

Far havde åbenbart svær ved at omstille sig til arbejdet i kalken. Risikoen for at blive arbejdsløs var også til stede. Et begreb som han aldrig havde stiftet bekendtskab med, og for øvrigt heller ikke senere i livet fik berøring med. Boligforholdene her var absolut bedre end de havde været i fodermesterhusene. Mor kunne også her bedre passe børnene, og uden risiko for, at børnene skulle sove i giftige ammoniakdampe i en kostald.

Efter ca. 1 år i Hoed, bestemmer de sig for, at søge tilbage til landbruget. I Følle ved Rønde viser der sig en ledig bestyrerplads på gården "Højvang". Gården var beliggende mellem Fårup og Følle og ejedes af gårdejer Anders Andersen i Rønde. Foruden Højvang ejede han også "Juelsminde" i Rønde, hvor Anders Andersen og hans kone boede. De havde derfor brug for en bestyrer på gården Højvang. Far søgte stillingen og fik den, og vi flyttede på Højvang den 1. november 1934 - Højvang var af en sådan størrelse, at det krævede 2 tjenestekarle og en pige i huset. Mor hjalp ikke til med malkearbejdet, men det gjorde til gengæld den unge tjenestepige. Jeg husker hun hed Maren og var hos os i flere år. Det er for øvrigt på Højvang jeg har mine første erindringer som barn. Jeg husker når Anders Andersen kom på besøg for at drøfte gårdens drift med far. Han gik nemlig de 2 kilometer fra Rønde til Højvang. Det skete ofte, at han gav min søster og mig et pengestykke hver, det har sikkert været en 5 ører. Jeg har senere tænkt, at det må have været de første penge jeg selv har måttet disponere over, hvis jeg har fået lov til det. - Jeg husker tydeligt den store stovte mand, komme spadserende op ad vejen til gården. Han gik altid med spadserestok.

Anders Andersen og hans kone havde kun 1 barn, en datter som hed Karen Gudrun. En voksen og giftefærdig pige. Det skulle senere vise sig, at Karen Gudrun skulle blive mine forældres skæbne. Hun havde nemlig forelsket sig i en landmand fra Estland. Den unge landmand hed Boris Limonius, og nu havde de unge mennesker besluttet sig for, at de ville giftes. Brylluppet blev fastsat til efteråret 1938

Anders Andersen havde antagelig nok købt Højvang med det sigte, at hvis Karen Gudrun giftede sig med en landmand, så skulle de have Højvang. Konsekvensen af at Karen Gudrun netop giftede sig med en landmand blev, at mine forældre den 1. november 1938 måtte forlade Højvang. Mine forældre har fortalt, at de var meget glade for at arbejde for Anders Andersen som bestyrerpar på Højvang. Det blev til 4 rigtig gode år for mine forældre.

Antagelig, ved Anders Andersen hjælp, lykkedes det for mine forældre, at finde en anden bestyrerplads. Den 1. november 1938 flyttede vi til Hasselager, nærmere betegnet "Hasselager Østergård". Det var en gård af samme størrelse som Højvang. Også her krævedes det, at der var 2 karle og en pige i huset. Gården ejedes af en foderstofhandler Mouritzen i Hasselager.

Fars aflønning var baseret på, at han selv skulle afholde udgifterne til medhjælp. Ansættelsesforholdene her var betydelig dårligere end på Højvang. På Hasselager Østergård var min mor med i stort set alt arbejde. Hun var nu igen tilbage i kostalden som tidligere. Forskellen var, at børnene nu var blevet større og hun havde en tjenestepige. På de mindre gårde på landet, var en tjenestepige ikke blot en der færdedes i køkken og stueregionerne, hun var også en del af den arbejdskraft man regnede med ude i bedriften.

Pigen på Hasselager Østergård var heller ikke nogen undtagelse. Eksempelvis var tjenestepigerne altid med ved høstarbejdet og i roesæsonen. Jeg var nu blevet 7 år gammel, og har en hel del erindringer fra Hasselager. Jeg erindrer blandt andet, at min far nær var død af en forgiftning.

Det var ikke ualmindeligt dengang, at kreaturerne blev befængt med utøj hen på vinteren. Til fjernelse af utøj havde man et ret virksomt middel, nemlig arsenik. Blandingen bestod i et bestemt blandingsforhold af arsenik og vand. Den rene arsenik kunne man få hos dyrlægen, som medsendte en skriftlig anvisning på blandingsforholdet. Om det nu var dyrlægen der havde opgivet et forkert blandingsforhold, eller det var min far der havde misforstået recepten, har jeg ingen svar på.

Det var far selv der gik i gang med at vaske kreaturerne. En tid hen i vaskeprocessen, blev far meget dårlig og der blev tilkaldt en læge. Lægen konstaterede, at det var en alvorlig forgiftning. Jeg husker ikke det videre forløb, men han reddede livet.

Dyrlægen blev tilkaldt, og beordrede, at der skulle spules vand på kreaturerne. Karlene, og vel også mor, pøse vand på de kreaturer der stod nærmest stalddørene. De måtte ikke selv opholde sig i stalden. Det var et tilfælde som mine forældre talte om i lang tid.

Jeg begyndte at gå i skole i Hasselager den 1. april 1940 Der var ca. 1 kilometer til skolen, som lå oppe på Møllebakken på vej mod Lemming. Det var en forholdsvis ny skole, med tilhørende nybygget gymnastiksal. Skolelæreren hed Åes og have børn på min og min søsters alder. Det hændte ofte, at lærerens børn var med mig hjemme og lege. Da jeg nu var begyndt i skolen, kunne jeg naturligvis også begynde at hjælpe lidt mere til på gården. Jeg husker tydeligt, at jeg alene, blev sendt ud for at ukrudt harve med en enspænderhest. Det skete også at jeg fik lov at køre med hestespand, men kun sammen med en af karlene. Andre gøremål som ikke var helt så spændende var, at luge ukrudt på pikstensbelægningen på gårdspladsen. Det var et arbejde som min lillesøster og jeg, sammen med tjenestepigen og sikkert også min mor deltog i. Det var tiden før man kendte til kemisk ukrudtsbekæmpelse. Det foregik dengang med hakkejern og de bare negle. Det er ikke helt rigtigt når jeg skriver, at der ikke fandtes kemiske ukrudtsmidler der kunne fjerne ukrudt. Når kontrolassistenten var på besøg for at udtage mælkeprøve, brugte han nogle kemiske midler til fedtbestemmelse af mælken. Det var en blanding af amylalkohol og svovlsyre. Når han var færdig med arbejdet, hældte han det brugte syremateriale ud på gårdspladsen og der hvor det ramte kom der absolut ingen ukrudt den sommer.

Den 9. april 1940 husker jeg også. En underlig atmosfære var der over alt. Den fulde alvor i det der var under opsejling, fornemmede jeg nok ikke rigtig. Mine forældre har fortalt, at de første flyvemaskiner kom tidlig om morgenen, mens de sad og malkede. Ingen vidste på det tidspunkt, hvad der egentlig var ved at ske. De fortalte, at da de var færdige med malkearbejdet, gik de ind for at åbne for radioen. Selv køerne var urolige den morgen fortæller min mor, det var som om de også fornemmede en form for fare. I lav højde kom de tyske flyvemaskiner i stimer hen over gården. Der kom senere meddelelse over radioen, at der skulle mørklægges. Det foregik ved at man hængte mørkt papir og tæpper for vinduerne. Lysene måtte ikke kunne ses fra luften.

For at komme til skole, skulle jeg passere Aarhus Skanderborg landevejen på møllebakken. Det kunne til tider være et problem at komme over vejen, når de tyske militærkolonner kom kørende.

Det var også her på Hasselager Østergård jeg fik lært at cykle, det var mors cykel der måtte holde for. Begrebet støttehjul, mener jeg ikke var opfundet på den tid. Hen på sommeren 1940 kom Foderstofhandler Mouritzen og meddelte far, at vi skulle regne med at rejse til den 1. november. Der var ansat en anden bestyrer i fars sted. Opsigelsen var vist uden særlig begrundelse. Far fandt senere ud af, hvem det var der skulle afløse ham som bestyrer og hvorfor.

Mine forældre skulle igen til at søge nyt arbejde. Selv om bestyrerpladsen på Hasselager Østergård krævede en optimal arbejdsindsats, så havde de nok ikke nogen tanker om at flytte efter kun 2 år på stedet. De har sandsynligvis nok studeret stillingsannoncer i avisen, den følgende tid herefter. Det har nok været Aarhus Amtstidende de har finkæmmet.

En dag annoncerede Inspektør Feldthusen Møllerup Gods efter en husmand. I annoncen stod, gerne med kendskab til pasning af hingst. Far har formentlig omgående sendt en skriftlig ansøgning til Inspektør Feldthusen. Der kom svar tilbage, at han skulle møde til samtale hos inspektøren på et nærmere fastsat tidspunkt. Der var flere samme dag, der var kaldt til samtale. Ejeren af Møllerup var Fru Kis Carl. Til stor glæde for mine forældre, blev det far der blev den foretrukne. Tiltrædelsesdato var den 1. november 1940 Den væsentligste grund til at det blev far der fik pladsen var, at far som helt ung havde tjent på en gård, hvor de havde en foreningshingst opstaldet. Om det var far der passede hingsten ved jeg ikke.

Definitionen foreningshingst er, at hingsten ejes af medlemmerne af en hesteavlsforening og opstaldet hos en af foreningsmedlemmerne. Hingsten stod så til fri afbenyttelse af foreningens medlemmer.

I fars ansættelse var pointeret, at han skulle være indstillet på, at der i bedækningssæsonen skulle påregnes ekstra arbejde. Man var nemlig på Møllerup interesseret i at gøre forretning med hingsten, i form af tilmeldinger af fremmede hopper. Hingsten var en ret dyr indkøbt hingst, og man var derfor interesseret i at tjene lidt penge hjem på tilbud til fremmede hopper. Hingsten hed "Ideal Fripon" han var gråskimmel og var af ren Belgisk afstamning. Han var indkøbt til Møllerup sommeren 1940 og var tillagt på godset Lykkesmose på Sydfyn. Han skulle til daglig

danne spand med en brun Belgierhoppe, som for øvrigt også var indkøbt, hun hed ” Baronessen ” I daglig tale benævnt Fripon og Baron. Far var ansat til at være fast kusk med dette spand. I staldhierarkiet nummer 10 ud af 12 spand. Muligvis samme år som Ideal Fripon blev købt, købte Fru Carl også 2 Belgierhopper, den ene var som før nævnt Baronessen, den anden hed Charmøsen. De var begge direkte importeret fra Belgien. Far skulle også ved ansættelsen være indstillet på, at afløse staldmester i dennes fravær. Staldmester var en ældre ugift mand, som boede i et lille værelse fornedet i stalden. Der var direkte adgang fra stalden til værelset. Som kontrast til boligforholdene for staldmester, var der ved siden af værelset, med adgang fra stalden et toilet med ” træk og slip ” nærmest et offentligt toilet, som alle måtte benytte. Det var for øvrigt helt almindeligt på herregårdene, at staldmester boede i stalden. Det var også praktisk at bo så tæt på sin arbejdsplads, han kunne jo nemt følge med i hvad der foregik ude i stalden, og charmen og lugten ikke at forglemme. Mange af disse herregårds staldmestre var nok også lidt specielle på deres egen måde. Uden at gå i detaljer, var den gamle Martinus staldmester heller ikke nogen undtagelse. Fælles for dem alle var, at de elskede deres heste. Der fortælles, at der var staldmestre som til tider var småkriminelle, bare for at skaffe ekstra og bedre foder til sine heste.

Ved fars ansættelse, skulle der naturligvis også aftales løn. Ordet aftales er nok ikke det helt rigtige ord. Det var mere en oplysning om hvad lønnen var. På daværende tidspunkt den, 1. november 1940, var ugelønnen 40,00 kr. Lørdag var naturligvis indbefattet i en uge. Ud over den faste løn på 40 kr. fik far 2 liter mælk. Mælken skulle dække det overarbejde der eventuelt kunne forekomme i forbindelse med hingste pasningen. Samtidig skulle han møde ½ time før de andre husmænd om morgenen, for at strigle vande og sele op. Det var ikke nogen stor løn, heller ikke efter datidens lønsatser, men det skal også tilføjes, de betalte ikke husleje, eller rettere, huslejen var indregnet i lønnen. I ansættelsesforholdet indgik også, at mor skulle holde folkeværelser. Det indebar, at hun skulle gøre rent og rede senge hver dag, på de unge menneskers værelser, samt renholdelse af toilet og vaskerum. Om søndagen skulle hun kun rede sengene. Det drejede sig om 12 – 14 værelser hver dag og hun skulle regne med, at det meste af formiddagen gik med det arbejde. Ugelønnen blev aftalt til 10. 00 kr. Som før nævnt, var det ikke nogen stor ugeløn, men jeg har aldrig hørt dem klage over lønnen.

Ud over at holde værelser, skulle hun stå til rådighed i forbindelse med storvask og hovedrengøring. Hun skulle også være villig til at hjælpe i forbindelse med slagtning af ko og grise. Hvad timelønnen var ved disse arbejder husker jeg ikke. Der var ikke nogen fast aftale om, at hun også skulle hjælpe til på hovedbygningen, men det gjorde hun ofte. Det var især ved storvask og hovedrengøring, men også strygning og rulning deltog hun i. Det var især i sommersæsonen, hvor der var mange gæster på hovedbygningen. Hun var i lange perioder om sommeren fuldtids beskæftiget på avlsgården, eller på hovedbygningen. Inden far blev staldmester, var hun også med når der skulle hakkes roer på akkord.

Det var lidt om de ansættelses – forholde, og de aftaler der blev indgået. Jeg har aldrig set, eller hørt, noget om nogle skriftlige aftaler. De aftaler der blev indgået, har sandsynligvis været mundtlige mellem Inspektøren og far. Inspektør Feldthusen, i daglig tale, og uden for hørevidde ” Spækken ” , havde været inspektør på Møllerup siden 1919 - Det var det år Skibsredder, Godsejer Poul Carl og Frue købte Møllerup. Hr og Fru Feldthusen rejste fra Møllerup i 1941 Inspektør Feldthusen havde fået stilling som inspektør på ” Østedgård ” ved Pjedsted og samtidig inspektør på ” Gyllingnæs ” ved Odder.

Feldthusen var en meget udadvendt person. Til tider ret højtaltende, en rigtig herregårdstype med sine meningers mod. Han var en meget dygtig landmand og i landbrugskredse meget respekteret. Efter de gamle husmænds udsagn, var han meget værdsat og respekteret af Godsejer Carl.

Da Hr. og Fru Feldthusen valgte at gå på pension, lejede de et hus på godset ” Vosnæsgård ” her boede de til deres død, og ligger begravet på Bregnet kirkegård ved Rønde.

Efter at godsejeren havde købt Møllerup i 1919 blev der iværksat en gennemgribende restaurering af hovedbygningen. Blandt andet blev en tidligere gennemkørsel gennem hovedbygningen fra avlsgården til slotsgården lukket. Under restaureringen boede godsejeren og fru den meste af tiden i deres lejlighed i Bredgade i København.

Godsejer Carl var ikke rask de seneste år han levede. Der er ting der antyder, at Godsejeren kunne ane, at hans kone fru Kis ville overleve ham. Godsejer Carl og inspektør Feldthusen havde indgået en aftale om, at inspektør Feldthusen ikke kunne opsiges i sin stilling som inspektør på Møllerup. Godsejer Carl døde i 1939

Han døde på en udenlandsrejse i det sydlige Europa. Hans lig blev balsameret før hjemtransporten. Godsejeren havde forinden sin død bestemt, at han og fruén skulle hensættes i et forud bestemt sted oppe i Abildhovedskoven. Gravkammeret blev formet med et hvælvet loft, tildækket med jord og tilsået med græs.

Kistehensættelsen i gravkammeret tog sin begyndelse fra hovedbygningen, hvor kisten på en hestetrukken vogn, blev ført til gravkammeret oppe i skoven. Kisten blev placeret på en dertil muret betonsokkel. Senere blev der isat en ca. 150 cm høj og ca. 100 cm bred sort granitplade for gravkammerets åbning. Godsejeren er hensat i en ubehandlet egetræskiste. Fru Kis Carl døde i 1981 og blev kremeret. Hendes urne blev hensat på en lille støbt sokkel, ved siden af godsejerens kiste.

Det kan måske undre nogen, at jeg er så godt orienteret om forholdene inde i gravkammeret. Forklaringen er den, at det var min svoger som fik til opgave at skulle frilægge åbningen til gravkammeret, da Fru Carl døde. Jeg fik tilbudt den oplevelse, at se gravkammeret åben, inden den store granitplade igen blev fæstnet for åbningen.

Beskrivelsen af ” Eriksminde ” vores første hjem på Møllerup

Far havde lejet vognmand Buul i Hasselager til at flytte os til Møllerup. Flyttedagen og afskeden med Hasselager Østergård, husker jeg ikke som noget særlig vemodigt for mine forældre. Måske tværs imod. Forude øjnede de noget virkeligt spændende. Far havde jo fortalt om den store gård vi skulle flytte til. Jeg forestiller mig, at vi alle var spændte på hvad der ventede os.

Lejligheden vi skulle flytte til, var en del af et stuehus, til en gård der hørte under Møllerup. Vi var forinden blevet orienteret om, at lejligheden var under restaurering. Der havde tidligere været 3 lejligheder i huset, men en lille lejlighed i midten af huset, skulle nu deles mellem de 2 blivende.

Da vi ankom til Eriksminde med flyttelæssét den 1. november om eftermiddagen, var håndværkerne ikke blevet færdige. Køkken og soveværelse var så nogenlunde indflytningsklar, men de tilstødende rum, var fortsat besat af håndværkere. Møbler og andet løst grej, var der ikke plads til i lejligheden, men blev midlertidig opmagasineret i en staldbygning, som ellers var beregnet for ungkreaturer. Eriksminde var en ældre gård som Møllerup havde erhvervet for mange år siden. Bygningerne var delvis bindingsværk og tagene var tækket med strå. Foruden

stuehuset var der 4 udhuslænger. Der var indkørselsport til gårdspladsen. Bygningen der stod i forbindelse med porten og stuehuset, var den tidligere kostald, men som nu blev brugt som ungkreaturstald i vintermånederne. De øvrige staldbygninger var indrettet til svin. Svinebesætningen bestod af både søer, smågrise og fedesvin. Bygningen bag ved gården var indrettet som løsdriftsstald for goldsøer. Foderstalden her bestod af et langt fodertrug, som var opdelt med smalle bokse. Det praktiske herved var, at søer ikke så nemt kunne jage hinanden fra fodertruget. Der var en indhegnet løbegård på ca. 2 tndl udlagt med græs. Græs var der nu ikke så meget af, søer havde for vane at undersøge hvad der var under græslaget. Det var en praktisk indrettet stald. Når søerne var færdige med at æde, kunne de vælge at gå på marken, eller de kunne vælge en tilstødende afdeling som var indrettet til hvilestald. Der gik altid en orne blandt søerne, et grimt og ikke ufarligt dyr. Vi børn var strengt informeret om, at vi ikke måtte færdes blandt søerne, af hensyn til det farlige dyr. Ude i det fri foregik det hele efter naturmetoden. En god og effektiv orne gav mange smågrise, han var jo også alene om haremmet.

Det havde absolut sine fordele med en sådan løsdrift, sunde søer og sunde smågrise. Det var enkelt og krævede et minimum af arbejdstimer for svinefodermesteren. Men der var den ulempe, at svinefodermesteren ikke havde nogen mulighed for at føre nogen form for fareliste. Det var derfor heller ikke noget særsyn, at se fodermesteren komme rullende med en trillebør fyldt med smågrise og en so slentrende bag efter. Det var en del af det der hørte med til løsdriften. Hvor der dengang var svin, var der også rotter. Rottebekæmpelse med gift kendte man ikke. Man måtte acceptere de ekstra husdyr. Der var simpelthen rotter over alt. Jeg husker egentlig ikke, at vi børn var særlig bange for rotterne, vi så dem hver dag både inde og ude i staldene. Jeg husker ikke at vi havde problemer med dem inde i stuehuset. Måske fik vi det heller ikke at vide af mor, hvis hun havde set en rotte i køkkenskabet, eller under en af sengene. Der var som før nævnt stråtag på bygningerne, om sommeren kunne rotterne sidde i snesevis og sole sig oppe i skotrenden. Vores nabo i den anden ende af huset, havde en luftbøsse, som vi børn kunne låne at skyde rotter med, når de sad og solede sig på taget.

Eriksminde lå meget idyllisk i kanten af Abildhovedskoven, som hovedsageligt bestod af bøgetræer, en lille bæk gjorde skel til skoven. Om sommeren legede vi i

skoven om aftenen. Vi legede også i bækken, hvor vi kunne fange en mudderal, hvis vi var heldige. Vi fangede også levende rotter i fælder, som vi druknede ved at sænke fælden ned på bunden af bækken.

Det var tilladt for gårdens husmænd at holde høns, men kun 10 stykker. Det havde Fruen selv bestemt. Jeg ved ikke hvor meget kontrol der var med det, til gengæld husker jeg heller ikke at nogen overdrev det. Gårdens husmænd måtte også samle aks, når stubbene var revet efter høst. Vi fik bundet en sæk fra hjørne til hjørne over skulderen, og aften turen var hermed tilrettelagt. Vi skulle jo ud inden der blev stubharvet eller skrældpløjet. Aksene som vi samlede var foderet til hønsene om vinteren.

Der var ikke indlagt vand i lejligheden. Vi skulle hente vandet ved en pumpe ude på gårdspladsen. Naboer derimod havde indlagt vand. Deres lejlighed lå nærmere brønden end vores. Arrangementet med det indlagte vand hos naboen var, at der inde på køkkenbordet var fastgjort en såkaldt sugepumpe. Fra brønden og ind til sugepumpen, havde man gravet en vandledning ned i frostfri dybde. Ved hjælp af denne håndbetjente pumpe, kunne man suge vand fra brønden af og ind til køkkenbordet. Det var vældig morsomt, når Marie gav os lov til at bruge pumpen. Naboen hed Marie og Svend Jørgensen. Svend var røgter i kostalden og Marie var malkekone.

Ordet hygiejne i 1940 var for de fleste et ukendt begreb. Når det drejede sig om madens kvalitet, så foregik det ved en smagsprøve. Når kokkepigen havde sagt god for maden, så kunne alle spise den, eller også kunne de lade være. Da vi havde boet på Eriksminde nogen tid, måske hen på sommeren 1941 fik mor mistanke om, at der var noget helt galt med vandkvaliteten. Hun mente ikke at vandet smagte som vand skulle smage. Hun nævnede det for forvalter Madsen en dag hun traf ham nede på gården. Han har sikkert tænkt sit, om hende den nye dame omme på Eriksminde. Da der ikke efter nogen tid, havde vist sig tiltag til nogen nærmere undersøgelse af brønden, kunne jeg forestille mig, at damen på Eriksminde har omformuleret sin henvendelsen til forvalter Madsen. Kort tid efter sendte han 2 mand om for at løfte det tunge dæksel af brønden. Det viste sig her, at mistanken om vandets kvalitet var velbegrundet. Det flød med døde rotter nede i brønden, men der var ingen af os der blev syge. Vores immunforsvar må have været god.

Vi boede 2 familier i huset med hver 2 børn, så der skulle naturligvis bruges vand hver dag, både til husholdningen og vi skulle vel også vaskes lidt engang imellem. Det blev der også hurtigt rådet bod på. Avlsgården købte en ny ajletønde, som så blev fyldt med vand omme fra gården. Den blev kørt om og stillet på gårdspladsen som midlertidig afløsning for brøndvandet. Bortset fra at vandet ganske sikkert har været lidt lunken om sommeren, så husker jeg ikke nogen utilfredshed med den midlertidige løsning. Vi fik senere rigtig og rent vand indlagt, sandsynligvis efteråret 1941 Der blev nedgravet en vandledning i jorden fra Eriksminde og over til skovfogedhuset.

Toiletforholdene på Eriksminde, var som de var de fleste andre steder på den tid. Når vi skulle på toiletbesøg, var det en vandring hen over gårdspladsen, om i gavlen af den ene staldlænge, her var der 2 lokummer, efter datidens model. Datidens lokummer bestod af et bræt, med et passende stort hul i. Under brættet var der placeret en spand. Ikke en almindelig 10 liters, det var en spand der kunne rumme 25 -30 liter med et håndgreb på hver side af spanden. Når den blev fyldt, blev den båret ud og tømt i urtehaven, hvor indholdet så blev gravet ned. En særdeles god gødning, som gav næring til sommerens gulerødder, radiser og andet til husholdningen hørende grøntsager.

Turen over gårdspladsen til lokumsfaciliteterne, husker jeg ganske tydelig, især fra vinteren 1941 som var en meget streng vinter, med meget sne og frost. Det var ikke en tur man tog i utide. Vi boede, som før nævnt 2 familier i huset på Eriksminde. Det skal dog med rette nævnes, at hver familie havde hver sit fra hinanden adskilt lokumsrum. Om sommeren, når vejret var til det, kunne der også forekomme hyggestunder med hyggesnak på hver sit bræt. De 2 rum var ganske vist adskilt, men kun med en tynd trævæg. Det hændte naturligvis at man traf naboen, eller en af deres drenge i samme ærinde, så kunne vi godt sidde og sludre lidt på hver sit bræt. For helhedens skyld, bør det også nævnes, at de 2 omtalte rum, var placeret inde i samme rum som hvor begge familierne havde der brænde. Det kunne betyde, at man kunne klare 2 ting i samme omgang. Toiletbesøget og brænde med retur. Jeg husker ikke, at der blev nænt noget om problemer med nævnte forhold. Ingen havde jo kendt til noget der var bedre. I samme staldlænge var der også vaskehus, hvor der stod en indmuret gruekedel, det var her storvasken skulle klares. Det var også her der blev arrangeret badedag, når det var vejr til at opholde sig i rummet. Så

blev der fyret op i gruekedlen, den ovale zinkbalje, som sidst var blevet brugt i forbindelse med den sidste storvask, blev trukket frem, den skulle nu tjene som badekar. Om vinteren, når vandet var frosset i vaskehuset, så blev zinkbaljen hentet ind og vaskedagen henlagt til køkkenet. Det skete også, at far og jeg gik ned og badede i landvæsenselevernes baderum. Her var der 2 brusere med varm og koldt vand. For mig var det luksus af højeste karat. Jeg glædede mig meget til en sådan aftentur i elevernes baderum. Ikke nok med at jeg kunne blive vasket under en bruser, men her mellem alle landvæsenseleverne følte jeg mig mindst 10 år ældre. Efter badet sad vi og snakkede med eleverne, på den lange bænk, der stod ned i midten af deres baderum. Her i deres fælles baderum stod eleverne og vaskede sig, hvis ikke de gik under bruseren. På en muret betonhylde, på 3-4 meter, stod deres vaskefade på rad og række, ovenover var der en hylde, hvor hver mand havde sit barbergrej og sit barberspejl. På modsatte væg var der en række stålskabe, til elevernes støvler og arbejdstøj.

Efter godsejer Carls død, drev Fruen Møllerup videre, dygtigt hjulpet af gårdens medarbejdere, og i særdeleshed hjulpet af en fagligt dygtig inspektør. Fruen var meget hesteinteresseret og kort efter overtagelsen af godset i 1919 lod hun opføre en helt ny hestestald til sine væddeløbsheste og rideheste. Ene og alene baseret på hendes hobby. Fruen var selv en habil dressurrytter, men det blev galopsporten, der blev det helt dominerende for hende, med avlsmateriale i form af avlshopper og avlshingste som speciale. Fruen oparbejdede et stutteri og en væddeløbsstald, som blev anerkendt og respekteret langt ud over de Danmarks grænser. Fruen var en stor personlighed, som vi i vores familie respekterede og satte stor pris på. Hun var til tider meget selvrådig, med et stort fremsyn. Her tænker jeg især på de indkøb hun gjorde af hestemateriale til stalden. Det var kun det bedste, der var godt nok for hende. Helt fra den første tid vi var på Møllerup, havde hestestaldene min store interesse. Den dag jeg ikke var i skole, skete det ofte, at jeg gik ned på gården, der skete jo altid noget spændende. Det skete også, at jeg listede ned i væddeløbsstalden, for at beskue de flotte dyr. Jeg snakkede naturligvis også med dem der arbejdede med hestene og helt naturligt også med Fruen. En dag spurgte hun mig, om jeg ville hjælpe til i stalden, jeg husker ikke præcist hvad jeg svarede, men jeg har sikkert fået lys i øjnene. Hvis jeg ville hjælpe i stalden den dag jeg ikke var i skole, så kunne jeg få

5 kr. om måneden. Det har været vinteren 1941, måske allerede 1940 Jeg mener nok at jeg ret hurtigt gjorde mig synlig i staldene. Fruen havde netop indkøbt en åringsplag af Norsk Fjordrace. Hun havde døbt den Babs. Hensigten med købet var vist nok, at barnebarnet Flemming på Rhoden, senere skulle have den som ride og kørehest. Babs kom nu aldrig til Rhoden. Det var formentlig mig der var den egentlige årsag til, at Babs aldrig kom længere end til Møllerup. Jeg forestiller mig, at Fruen ikke nænnede at tage Babs fra mig. Både staldpersonalet og jeg selv, betragtede Babs som værende min hest. Der gik heller ikke ret lang tid, før jeg fik tilbud om at lære at ride. Det blev herefter til daglig ride undervisning af stuttermester Dam. Det blev fra starten af ikke på Babs, hun var endnu ikke gammel nok. Undervisningen foregik på forskellige ungheste i ride huset, eller på ridebanen i gården. Da Babs var ca. 2½ år var det helt naturligt, at det blev mig der fik lov at tilride hende. Senere blev hun også tilkørt. Fruen købte en 2 hjulet gig, som jeg kørte rundt med på stierne i parken og nede i skovhaven. Senere købte Fruen en finere vogn med plads til 3 personer plus kusken. Jeg husker en sommerdag, sikkert nok i 1944, hvor Fruen bestemte sig for, at hun ville en tur på Strandkær. Strandkær var en gård som Fruen ejede oppe på Mols. Gården blev drevet af bestyrer Sofus Nielsen. Turen skulle foregå i den lille fine vogn, med Babs som trækdyr. Det var Dam der skulle agere kusk. Foruden fru en selv, var en af fruens veninder med og undertegnede. Da fru en havde talt lidt med Sofus Nielsen, gik turen videre til hendes badehus, ved Femmøller strand. Her ejede Fruen en ret stor strandgrund, hvor hun havde et lille primitivt bade / omklædningshus. Grundens størrelse var på ca. 1 tndl. Den var let afspærret med en træ bom i begge sider, med noget træbevoksning oppe mod vejen til Fuglslev.

Da vi nåede frem til strandgrunden, havde en familie slået sig ned, for at nyde deres medbragte øl og sodavand. Jeg husker slet ikke ordret hvad det var Fruen fortalte de ubudne gæster, men hun brugte mange ord og ret hurtigt efter hinanden. Gæsterne fortrak aldeles omgående, og jeg er ret sikker på, at hilsnen de fik med sig gjorde, at de ikke senere vovede at gentage visitten.

Aftalen om hvordan jeg skulle have udbetalt mine 5 kr. om måneden, var absolut ikke overladt til nogen tilfældighed. Hver den 1. i måneden skulle jeg på et fastsat tidspunkt, indfinde mig i Fruens kabinet på hovedbygningen, hvor lønuddbetalingen skulle finde sted. Første gang jeg skulle hente min månedsløn hos Fruen, havde jeg forinden fået strenge instrukser af min far om hvordan jeg skulle gebærde mig.

Jeg husker han forklarede mig hvordan jeg skulle banke på døren ind til hendes kabinet. Jeg skulle også sørge for, at jeg havde rene fingre. Hvis jeg havde hue på, skulle jeg naturligvis tage den af inden jeg gik ind. Jeg skulle også huske at sige farvel og tak for pengene. Vi børn blev i det hele taget opdraget til, at vise respekt for de voksne. Når vi om dagen mødte Fruen første gang, skulle vi tage huen af for hende og højt og tydelig sige goddag. På samme måde skulle vi også hilse på Inspektøren og forvalteren. Jeg husker ikke at de gjorde gengæld. Det var ikke kun min søster og jeg der var opdraget på denne måde. Også de andre arbejderbørn var opdraget til det samme.

På Møllerup var det ladefogeden der kørte med nummer 1 hestene. Andre steder kunne det være en 1. elev. Det var nok lidt bestemt ud fra gårdens størrelse, og hvordan man bemandede de ledende stillinger. Hvis der på større gårde, foruden en inspektør, både var forvalter, underforvalter og ladefoged, så var det som regel en 1. elev der kørte med nummer 1 hestene. Ladefogeden på Møllerup var en person der kunne fremvise gode anbefalinger, fra andre større gårde, en mand med en del erfaring. Han skulle også delvis kunne træde i forvalteren sted, ved dennes fravær. Det krævede også, at han skulle kunne gå foran i alt arbejde, og samtidig have evner for at trække de andre med sig. Når man søgte en ladefoged, regnede man samtidig med, at det var en med ambitioner. En der stilede efter en stilling som underforvalter, eller arbejdende forvalter. Han skulle kunne så og pløje lige, en vending man ofte så i annonseringen efter ladefoged. Han sad også ved bordenden i spisestuen. Hvis der opstod konflikter blandt de unge landvæsenselever, så kunne det også være ham der skulle være mægleren. Altså, man forestillede sig en mand med hår på brystet. Der kunne naturligvis skrives meget mere om de enkelte personer på en herregård, men det lader vi ligge til en anden gang.

Tiden jeg forsøger at gengive, er tiden før begrebet mekanisering blev brugt i Dansk landbrug. Tiden hvor det var mennesker, og rigtige hestekræfter der fokuseredes på. Når jeg husker disse ting så tydeligt skyldes det, at mine forældre levede sig 100 procent ind i hvad der skete på gården. En betingelse for at kunne være på så stor en arbejdsplads, som herregårdene var, at man forstod at indordne sig. Man skulle vide hvor ens plads var, og man skulle kunne respektere de personer, der var sat til at lede og fordele det daglige arbejde. Man skulle også kunne tåle den omgangstone der var de steder. Der var mange der skulle tiltales med De, for eks. Inspektøren,

forvalteren, fodermesteren, skovfogeden, fruens chauffør og fruens husjomfru. Alle var naturligvis på efternavn med de samme personer. Alle landvæsenseleverne blev tiltalt ved efternavn. Det skete jævnlig, at der var 2 elever med samme efternavn, men det klarede man ved at bruge et tilnavn, nemlig det nummer som vedkommende elev havde fået tildelt i stalden. 5 Hansen, 9 Hansen o.s.v. De fleste husmænd blev tiltalt ved fornavn, eller både fornavn og efternavn. Anton Laursen, Hans Rasmussen, Jens Hansen o.s.v.

Hvordan numrene i stalden fremkom, skal jeg i det følgende forklare.

På Møllerup var der 12 spand heste, plus et spand køreheste, samt en ridehest til inspektøren. Den 1. November var almindelig skiftedag for de unge mennesker. Det var næsten underforstået, at fæstemålet var fra november til november. Dog i enkelte tilfælde fra Maj. Den 2. November kl. 07 morgen, mødte alle de nye elever i stalden. Det var kun nummer 1 og nummer 2 der på forhånd vidste hvilket spand heste de skulle køre med. - Eller i det korrekte herregårdssprog, hvilket spand heste de skulle følge. De resterende fik tildelt nummer af forvalteren.

Mine forældre havde også megen omgang med de unge på gården, uden for arbejdstiden. Det skete ofte, at der kom nogen af dem på besøg om aftenen. Det var både de unge mænd og de unge piger. De skulle lige op til Mary og have et kop kaffe, og et stykke hjemmebag. Så hyggede de sig i hinandens selskab, jeg har sikkert lyttet med lange ører. Der var jo ingen fjernsyn, men mine forældre havde radio.

Tilbage til min tid som skoledreng og stalddreng. De børn hvis forældre havde landbrug, for dem var det almindeligt, at de skulle hjælpe til der hjemme. For børn fra familier der ikke drev landbrug, var det ikke så almindeligt som tidligere, at de kom ud at tjene hos fremmede, før de blev konfirmeret. Det var derimod helt almindeligt, at børn på vore forældres tid, kom ud blandt fremmede mens de gik i skole, min far var en af dem. Jeg var så lidt af en undtagelse, men jeg har aldrig følt, at det var nogen belastning for mig, at jeg havde pligter. Jeg var endog stolt over at skulle på arbejde i stalden. Det at jeg dagligt måtte færdes på et af landets mest anerkendte fuldblodsstutterier. Her færdedes jeg hjemmевandt blandt væddeløbsheste, der i væddeløbssæsonen viste sig blandt landets allermest vindende galopheste. Det var kun eliten beskåret, at være en af dem der havde fået lov at arbejde i stalden på Møllerup.

Jeg fik meget hurtigt et rigtig godt forhold til stutterimester Dam. En person som jeg

så op til og havde stor respekt for. Dam var en faglig dygtig stuttermester. Han var også selv en meget dygtig dressurrytter. Dam havde egentlig som helt ung, forsøgt sig som galopjockey, men måtte hurtigt konstatere, at han ikke kunne holde vægten. Med hensyn til min ride undervisning, ville Dam åbenbart se hurtige resultater, det blev nemlig til daglig undervisning. Vi havde aftale om, at den dag jeg var i skole, skulle jeg hurtigst mulig, når jeg var kommet hjem, begive mig ned i stalden for at få ride undervisning.

Jeg gik i skole i Feldballe. Der var en forskole for 1. 2. og 3. klasetrin.

Forskolelærerinden hed frøken Rasmussen, en sød og hjælpsom dame. Hun var ugift og boede i en lille lejlighed i forbindelse med skolen. Skolen med de store klasser lå også i Feldballe. Bygningerne var ældre bygninger, en del var bindingsværk med stråtag, en rigtig hyggelig skole. Første / enelæreren hed Hr. Petersen, for mig var han en ældre herre, der altid havde spanskkrøret indenfor rækkevidde. Vi måtte for det meste spadserere i skole. Det var krigsårene og cykeldæk kunne ikke fremskaffes i disse år. Far forsøgte at montere fast gummi på min søsters og min cykel. Jeg husker ikke det blev nogen særlig succes. Vi er henne i tiden omkring 1943 jeg havde nu fået så meget ride undervisning, at jeg ikke så ofte faldt af hestene mere. Jeg deltog nu fuldt ud i træningsarbejdet, med de heste der var hjemme på Møllerup for at holde vinterferie. Dog skulle træningen holdes ved lige til væddeløbssæsonen begyndte. I væddeløbssæsonen var de i træning på væddeløbsbanen i Aarhus og på Klampenborg galopbane.

Fruen havde sine faste trænere på de 2 baner. I Aarhus var det den engelsk fødte træner Jim Allen og på Klampenborg var det den svensk fødte træner Axel Thorngren. Træner Allen i Aarhus havde en stald på banen, men en del af hestene stod i et staldanlæg ude på Saralystgården. Både Allen og Thorngren var på den tid de mest vindende trænere på henholdsvis Aarhus banen og på Klampenborg. Både Allen og Thorngren kom på besøg på Møllerup hen på vinteren. De kom for at se hvor langt hestene var fremme i træningsarbejdet. Meningen med hestenes vinterferie på Møllerup var, at de skulle hjem for at samle kræfter, og plejes lidt godt før næste væddeløbssæson. Når vi nåede frem til foråret, skulle hestene helst være så langt fremme i træningsarbejdet, at de kunne starte i løb ved åbningen af sæsonen. De måtte for øvrigt også gerne vinde løb med det samme.

Det skete også, at vi havde en jockeyslærling fra århusbanen, som medhjælp ved træningsarbejdet om vinteren. Det afhang lidt af hvor mange ungheste vi havde hjemme om vinteren. Problemet med træning af unghestene var, at Dam var selv blevet for tung til at ride toåringer. Det blev derfor efterhånden mig der var udset til at skulle tilride toåringerne, naturligvis under skarpt tilsyn af Dam. Det var jeg naturligvis stolt over.

Det skete ofte, at Fruen indkøbte nyt hestemateriale til stalden. Det kunne være en avlshingst, men det kunne også være en avlshoppe. Hun kunne også finde på at købe en lovende åring på den årlige årings aktion. Eller hvis hun havde fået kendskab til noget godt, der var til salg på et andet stutteri. Det sidste var tilfældet i 1942 da hun købte en årings hingst fra stutteriet Langagergård. Den var forud døbt Star - shoot. Den var faldet efter en, på den tid, meget fin og eftertragtet avlshingst der hed Tetrameter. Det var en avlshingst der havde vist afkom, af det allerbedste man havde set. Moderen til Star - shoot hed Gran - coup. Hun stod på samme stutteri som Tetrameter. Senere købte Fruen for øvrigt også Gran - coup, med føl ved siden. Føllet blev døbt Grandessa.

Årings aktionerne var altid henlagt til foråret. Det kan for nogle lyde lidt forkert, men mange sportsheste / rideheste avlere stiler efter, at hopperne foler om foråret, eller de tidlige sommermåneder. Væddeløbsheste skal gerne fole så tidligt på året som mulig. Det hænger sammen med, at alle væddeløbsheste fylder år nytårsmorgen. De skal helst starte deres væddeløbskarriere som toåringer og da er det naturligvis en fordel, at de er så gamle som muligt.

Fruen købte Star – shoot på en årings aktion. Han gik direkte herfra til træner Thorngrens stald på Klampenborg væddeløbsbane. Han kom ikke hjem til Møllerup før efteråret 1942 Han var da blevet let tilredet hos Thorngren sidst på sommeren. Star – shoot var ikke den dyreste der blev solgt på dette års årings aktion. Men det skulle senere vise sig, da man nåede frem til derbyårgangen, at han var den bedste. Alle i stalden på Møllerup, havde store forventninger til ham, ikke mindst Fruen. Han startede flere gange som toåring, og vandt også løb. Han levede vel så nogenlunde op til forventningerne. Da væddeløbssæsonen 1943 var slut, kom han hjem til Møllerup. Han skulle nu samle kræfter og der skulle pusles om ham. Det var jo nu som treåring han trådte ind i derbyårgangen og skulle nu vise sine væddeløbsevner. Det var nu han skulle vise, at han var årgangens bedste galophest på 2400 meter.

Star – shoot havde et meget behageligt og roligt temperament. I træning kunne han til tider godt virke lidt doven. I væddeløb var han absolut heller ikke nogen hurtig starter. Om vinteren hjemme på Møllerup, var det tit og ofte mig der skulle ride ham i træningsarbejdet. Han bevægelser var heller ikke noget særligt, slet ikke når jeg sammenligner ham med andre heste i stalden. For eksempel Yvonne, Artemis m. fl. Yvonne var min favorithest i stalden, det var næsten som at sidde i en blød lænestol, når hun bevægede sig hen over savsmuldet i ridehuset.

Når vi skulle træne hestene i at starte, foregik det tit og ofte omme i skovfogedfolden. Hvis nogen skulle falde af bordet, så blev hesten da inde i folden. Star – shoot var absolut ikke den første der kom hjemme fra. På den tid kendte man ikke til startboks på væddeløbsbanerne. Det var voltestart og startsnore. Vi havde ikke startsnore at ride frem til, men vi trænede hestene i at volte rundt og så ride frem til en fikseret snor.

Tiden kom hvor Star - shoot, sammen med andre af staldens væddeløbsheste, skulle sendes til Klampenborg galopbane. Transporten af hestene foregik ved at vi red dem til jernbanestationen i Mørke. Her blev de læsset i en banevogn, specielt indrettet til hestetransport. Ikke at forveksle med en kreaturvogn.

Hestene blev ikke overladt til sig selv i banevognen. Der var altid en mand med, han skulle sørge for at hestene fik vand og blev fodret under transporten. Staldmanden som var med, har sikkert også fået en madpakke og en flaske vand med. Det var sikkert en heldagsrejse inden de nåede frem til Københavns hovedbanegård. Herfra skulle de i en hestetransport, transporteres videre til staldanlægget på Klampenborg. Jeg husker også de andre heste som skulle på Klampenborg væddeløbsbane sammen med Star – Shoot det år. Det var Yvonne, som jeg havde fået æren af at ride fra Møllerup til Mørke. Så var der Artemis, Don Carlos og Musette. Af andre heste som skulle i træning det år var Don Juan og Saida, som for øvrigt var halvsøskende. De havde samme mor, nemlig La - Ballerina. De skulle i træning hos træner Allen i Aarhus. Dem så jeg flere gange gå løb i Aarhus den sommer, når jeg var med Fruen på banen. Alle de heste der skulle i professionel træning, var nu ude af stalden på Møllerup. Alle i stalden fulgte intenst med i, hvordan det gik de enkelte heste i løb. Helt naturligt var den største opmærksomhed rette mod Star - Shoot. Det var ham der helst skulle vise sin ejer og hele Dansks galopsport, at han var den bedste treåring i sin årgang.

Men inden stjernen fra Møllerup skulle vise sine evner i Derbyet, var der lige nogle opvarmningsløb, der skulle overstås. Han skulle jo bevise, at han var berettiget til at gå til start i det Danske Derby.

Det gik ikke helt efter vores forventninger. Der var et par kiksere ind imellem. I stalden gav vi nu ikke hesten hele skylden, Jockeyen fik også sin del. Os her hjemme vidste lige præcist hvad det var for fejl Jockey Eli Jensen havde lavet. Vi trøstede til tider hinanden med, at det nok var træner Thorngrens taktik der kom til udtryk. Som før nævnt, var Star - Shoot ikke nogen superstarter, der kunne godt drages paralleller med, at langsomme startere, i mange tilfælde var heste der kunne stå en lang distance. Jeg husker ikke om det var på de kortere distancer at kiksene indtraf. Derbydistancen var, og er fortsat 2400 meter, men de fleste fladløb var og er fortsat på 1.600 – 1.800 og 2.000 meter.

Dagen nærmede sig, hvor det skulle vise sig, hvem der skulle have laurbærkransen om halsen. Hvem der skulle have titlen, hvilken hesteejer der skulle have årets største pengebeløb, men ikke mindst, hvem der skulle have æren. Det var jo først og fremmest hesteejeren der fik den største æresbevisning, men det er helt sikkert, at der var en stribe i omgangskredsen af vinderen, der også følte at have andel i det.

Star - Shoot var ikke favorit til at vinde Dansk Derby 1944 Tipsbladet tilkendte ham en god placering. Favoritter var den Svensk ejede, men Dansk fødte Skirner. Blandt favoritterne var også Labyrint og Speed. På den tid blev hestene ikke startet fra startboks, som det foregår i dag. Starten foregik ved snorestart. Hestene voltede rundt ca. 10 meter fra snorene, indtil starteren kommanderede, ” Så vendes der. Så rides der frem til snorene, efter reglementet i skridtgang, hvad hestene ikke forstod, ej heller jockeyerne. Starten gik og starten formede sig som forventet, ingen kunne få øje på ham. Han lå som sædvanligt nede i feltet og lunede sig, som man siger. Det var først da de nåede opløbssvinget, at han kom til syne. Jeg har et billede af feltet, umiddelbart efter at de har passeret opløbssvinger, her kan vi se, at han nu begynder at trække fra, hans ene forben er kommet til syne i billedet. De 2.400 meter passer åbenbart bedre for ham end de øvrige.

Han sejrer uden de helt store problemer. Forventningerne er indfriet. Fru Kis Carl Møllerup kan med stolthed føre sin Derbyvinder til vægten. Det var Fruens første, og for øvrigt eneste derbyvinder nogen sinde. På pladserne kom Speed, som nummer 2 og Skirner som nummer 3 det var jockey Eli Jensen der manøvrerede Star - Shoot

frem til sejren. Det er ikke nogen overdrivelse at sige, at det var Fruens største oplevelse i hendes liv. Det var mere end 20 års avlsarbejde og studium, der nu havde kronet hende med en derbyvinder. Vi havde pyntet med blomster i stalden, da Fruen kom hjem efter sejren. Star - Shoot var også tilmeldt Svensk Derby, som skulle afvikles en tid efter det Danske. Det skulle vise sig ved dette Derby i Sverige, at blive en af datidens største triumfer for Dansk galopsport. Distancen var her som i Danmark 2.400 meter. Vinder af dette Svenske Derby blev den Dansk fødte, men Svensk ejede Skirner. Efter ham kom 3 Dansk fødte og Dansk ejede hingste. Star - Shoot blev nummer 2 Speed nummer 3 og Labyrint nummer 4 - Disse 4 prægede også herefter andre storløb i Skandinavien de næste år.

Det blev på alle måder en stor succes for Fruen. Star - Shoot blev dette års mest vindende hest på Klampenborg galopbane. Fruen blev den mest vindende hesteejer. Hendes faste jockey Eli Jensen, blev den mest vindende jockey og Træner Thorngren blev den mest vindende træner.

Det var måske nok en lang historie, om en enkelt hest og hans præstationer, men de oplevelser jeg havde ved at følge ham, var ubetinget også sammen med andre i stalden, de største oplevelser jeg havde i min tid som stalddreng på Møllerup.

Jeg har desværre ikke kendskab til, hvad der blev af ham, efter hans løbskariere. Et gæt kunne være, at han blev solgt til udlandet som avlshingst. Han ville i så tilfælde kunne bidrage gevaldigt til økonomien i stalden. Selv om Star - Shoot ubetinget var højdepunktet dette år, så var han dog ikke den eneste der viste Fruens farver, på den ovale Klampenborgbane. Jeg mener også at kunne huske, at alle der var i professionel træning dette år vandt løb, enten på Klampenborg, eller på Aarhusbanen hos træner Allen - 1944 blev et plaster på et blødende sår fra 1943. Det år hvor Fruen blev fordrevet fra sit hjem, af den tyske besættelsesmagt. I den grad et brutalt overgreb på den private ejendomsret. Et uvæsens tilsidesættelse af Dansk kulturhistories allermest værdifulde kulturskatte. Nemlig vore Danske herregårde og slotte. Chauffør Nielsen, som vel nok var den person, uden for familiekredsen, der stod Fruen nærmest, har fortalt til far, hvordan Fruen blev behandlet af den Tyske værnemagt. Han fortæller, at værnemagten opsøgte Fruen 3 gange. Hun nægtede naturligvis at afgive hovedbygningen til tyskerne. Den tredje gang de kom gav de hende det ultimatum, at hvis ikke hun flyttede sit indbo ud af hovedbygningen inden en opgivet dato, så tog de hovedbygningen med alt inventar. Nielsen måtte forklare hende, at der ikke var nogen vej tilbage.

Det var den eneste gang han havde oplevet Fruen græde. Hun satte sig ovre på hovedtrappen og græd. Der var intet at stille op, hun måtte forlade øen. Man mener der til tider var 150 tyske soldater indlogeret på hovedbygningen.

I 1942 bliver stalden forlænget ud mod "Mamrelund" som området mod vest blev kaldt. Stalden blev her forlænget med 5 bokse. Samtidig med udvidelsen, blev der etableret kælderrum i nederste etage. På 1. salen oven over de 5 bokse, blev der indrettet en lejlighed. Fruens planer med lejligheden var, at det skulle være beboelse for stuttermesteren. På den tid hvor udvidelsen fandt sted, hed stuttermesteren stadigvæk Knud Dam. Det første år at Dam var stuttermester på Møllerup, boede han i et lille værelse inde i stalden. Værelset var der hvor den første boks på højre hånd er i dag, med indgang fra tværgangen. Senere fik han den lille lejlighed oven over elevværelserne på avlsgården. Dam kom aldrig op at bo i lejligheden over stalden. Den egentlige baggrund for, at han ikke kom op i den nye lejlighed var, at den tyske værnemagt nu definitivt havde beslaglagt hovedbygningen. Fruen skulle nu finde et sted at bo, efter hun var blevet forvist fra sit hjem. Det mest nærliggende ville have været, set fra de der stod udenfor, at hun flyttede til sin store lejlighed i Bredgade i København. Det gjorde hun ikke. Grunden til hun ikke valgte det, var sikkert den, at så havde hun nok følt, at hun flyttede hjemmefra. Fruen valgte i stedet at flytte op i den lille lejlighed oven over stalden. Hun ville måske også hermed vise sine omgivelser, sine nærmeste og sig selv, at hun var blevet forvist fra sit eget hjem af den tyske værnemagt. Måske ville hun også vise sin omgangskreds og hele lokalområdet, at hun var stærk nok til at blive på skansen, på trods af værnemagts overgreb.

Alt inventar på hovedbygningen skulle ud. Det blev Adams flytteforretning i Aarhus, der skulle stå for flytningen. Det der kunne stables sammen i garagerne i garagebygningen, skulle opmagasineres der. Det resterende, og det var meget, opmagasinerede Adams flytteforretning andet steds. Fruen havde på det tidspunkt 2 biler. Af frygt for at tyskerne også skulle beslaglægge dem, blev de pakket ned under presenninger og gemt oppe i det ene hønsehus. Fruen indrettede sig ovre i den nye staldlejlighed, med hovedindgang fra saddeletrummet, og bagindgang fra kælderen. Unægtelig en anden verden for hende. Det var vel det vi i dag vil kalde en 3 værelses lejlighed. Fruens medhjælp i lejligheden, var en såkaldt kokkeenepige. Men eftersom der ikke var nogen pigeværelse, så boede pigen på et værelse som

hørte med til vores lejlighed i garagebygningen. Ud over at føre hus for Fruen, passede hun også hønsene. Denne kokkeenepige hed Kirsten, i daglig tale Kirsten hønsepige. Hun har sikkert haft et bagnavn, men jeg har aldrig hørt det nævnt. Kirsten var en pige midt i fyrrerne og ugift. Hun fortalte, at hun havde en fortid til søs som kahytssjomfru. Fruen og Kirsten havde et rigtigt godt forhold til hinanden. Kirsten var meget bramfri. Hendes sprog bar tydelig præg af, at hun havde en fortid blandt søens folk. Hvem Kirsten hønsepige egentlig var, hvem hendes familie var, hvor hun var født og opvokset, hvor hun rejste hen, vides ikke. På trods af, at hun og mine forældre, havde meget omgang med hinanden, vi boede jo i hus sammen, så mener jeg aldrig mine forældre fandt ud af hvem Kirsten var. Hun talte flere sprog, blandt andet Engelsk og Tysk. Kirsten havde fået lov af Fruen til at sælge de æg som de ikke selv kunne bruge, til tyskerne på hovedbygningen. Det er vel at sammenligne med det vi i dag kalder for stalddørssalg. Indtægterne herfra afleverede Kirsten naturligvis til Fruen. Hun hentede også køkkenaffald hos tyskerne. Hun var for øvrigt en af de få, der havde adgang gennem den bevæbnede vagt til øen. I forbindelse med hendes gang med æg kurven og skraldespanden blandt de tyske soldater, opstod der tilmed nogle tyske bekendtskaber. Da krigen var slut, boede der en kort periode englændere på hovedbygningen. Kirsten fortsatte sin gang på hovedbygningen. Jeg ved ikke om hun også solgte æg til englænderne. På et tidspunkt bliver hovedbygningen renoveret, og Fruen flytter tilbage til si hjem. Kirsten rejser, hvorhen vides ikke. På trods af det gode forhold mine forældre havde til Kirsten, hørte de aldrig fra hende. Det var historien om Kirsten hønsepige.

Tilbage til Fruen i den 3 værelses.

Når hun kunne gennemføre at bo under disse vilkår, må det have været, at hun her på det nærmeste boede sammen med sine heste sit livsværk. Det har hun sikkert også selv været klar over. Hun havde naturligvis også andre muligheder på gården end staldelejligheden. Hun kunne have valgt et andet af gårdens huse. Til eksempel garagebygningen hvor vi boede. Det skal her tilføjes, at hun meget af tiden om vinteren boede i sin lejlighed i København. Det var ikke uvant for hende at bo i København. Da godsejeren levede, boede de hver vinter, i nogle få måneder i København. De havde et par af pigerne og chaufføren med. Fruen tog også et par rideheste med, de blev opstaldet ude på sportsrideskolen på Maltegårdsvej.

Som før nævnt boede vi de første år på Eriksminde, men i 1943 bliver mine forældre tilbudt den ene af lejlighederne i garagebygningen. Den egentlige årsag var, at tyskerne nu havde beslaglagt hovedbygningen, hvilket medførte, at Fruen ikke længere havde brug for en husjomfru. Husjomfruen og hendes mand boede i den lejlighed som vi fik. Mine forældre var meget beæret over, at det blev dem der blev tilbudt den fine lejlighed. Det var absolut den bedste lejlighed, som gården rådede over. Garagebygningen lå betydelig nærmere gården end hvor vi boede på Eriksminde. Det havde stor betydning for far, der netop var blevet staldmester. Han havde nu kun 5 minutters gang til stalden. Det var en hel anden type lejlighed, end den vi boede i på Eriksminde. Baggrunden for at den skilte sig ud fra de øvrige lejligheder var bl.a. at garagelejlighederne var det meste bygget af genbrugsmaterialer fra restaureringen af hovedbygningen i 1921. Godsejer / Skibsreder Poul Carl køber Møllerup i 1919 og i 1921 bliver hovedbygningen restaureret og ombygget. Godsejeren havde i den forbindelse givet arkitekten frie hænder til at bygge en garagebygning. Da den stod færdig, udtalte godsejeren, at det jo ikke var en brandstation han havde tænkt sig som garagebygning. Bygningerne og især det indre, kom i høj grad også til at bære præg af materialernes fortid. Der var højt til loftet, der var dobbeltdøre mellem stuerne og der var stuk på lofterne. Der var store brede vinduer uden midtesprosser. Jeg husker tydeligt, når mor skulle pudse vinduer, stod hun oprejst i vindueskarmen. Garagebygningen var begroet med efeu, det så godt ud, men det var nok ikke sundt for bygningen. Min søster og jeg fik i fællesskab vores eget værelse. Bare det at vi ikke længere skulle sove i samme rum som vore forældre, det var for os noget helt herskabeligt. Det var for os, på mange måder, en hel anden verden. Det var det også for vore forældre, en boligtilværelse som de aldrig havde drømt om. Her var der ingen problemer med rotter og mus og andet utøj. Der var indlagt vand, om det så var i soveværelset, så var der her en fin porcelæns vaskekumme. Men det største, og for os det mest luksuriøse, var toiletforholdene. Nede i sidebygningen var der et såkaldt "Træk og slip" toilet. Tænk at vi ikke længere skulle over gårdspladsen, om i gavlen af svinestalden for at komme på toilet. Her kunne man gå på toilet i strømpesokker og nattøj. Vi skulle ikke længere hoppe op på et bræt, med risiko for at få fliser i baglåret. Her kunne man bare sidde og nyde tilværelsen. Og som afslutning på besøget, trække i porselænskoglen i enden af snoren.

Der var også badekar i huset, et rigtigt emaljeret badekar. Der skulle godt nok varmes vand i gruekedlen og derefter hældes over i badekarret, men også det var luksus for os. Vi skulle ikke længere etagevaskes i zinkbaljen i køkkenet. Der var 2 lejligheder i garagebygningen. I en tilsvarende som vores, boede Chauffør Nielsen og hans kone fru Nielsen. Selv om vi boede i samme hus i flere år, så aner jeg ikke hvad de hed til fornavn. Det var ikke snobberi, men man accepterede, at der var andre der rangerede højere i hierarkiet end det trin man selv stod på. Man kan vel sige, at der var noget respektfyldt på den måde vi levede.

Lejlighederne i garagebygningen var placeret på 1. sal oven over garagerne. Der var også et værelse nede i stueplan. Det var der den før omtalte Kirsten hønsepige boede. Sidebygningen, som indeholdt en viktualiekælder, et vaskerum hvor badekaret og gruekedlen stod. Det var også her i bygningen det luksuriøse toilet var placeret, med skilt på døren " W C " Det var også her brænderummet var. Her blev det ikke benævnt som brændeskuret, men brænderummet. Her var det jo under samme tag, som de øvrige rum i huset. Med indgang i sidebygningens gavl, var der et lille hønsehus, med plads til ca. 10 høns. Her skulle vi dog udenfor, når vi skulle fodre høns og samle æg ind. Fruen ville ikke have at husmændene havde flagstang og kunne flage. Hvorfor ved jeg egentlig ikke. Fruen flagede aldrig selv, der var simpelthen ingen flagstang ovre på øen, dog var der en flagstang mellem ridebanen og den gamle lade, som for øvrigt blev benævnt flagpladsen. Jeg mindes aldrig at have set et flag i toppen af stangen. Fruen havde besøg af dronning Alexandrine engang, jeg husker ikke hvornår, det kunne jo være ved en sådan lejlighed, at flagstangen skulle afprøves.

Far havde fået overdraget hvervet som staldmester i 1943 Det indebar, at han skulle tidlig op om morgenen. Hestene skulle have tid til at tygge så meget foder i sig som vel mulig, inden de skulle i arbejde. Den eneste adgangsvej fra garagebygningen og ned til stalden, var langs vest siden af voldgraven. Der gik tyske vagtposter rundt på øen døgnet rundt. Tyskerne var informeret om, at der kom arbejdere tidlig om morgenen som skulle i staldene, men de kunne jo ikke vide om det nu var staldfolkene der kom. Det skete ofte, fortæller min far, at et projektørlys fangede ham, når han ned ad stien passerede voldgraven. Det har sikkert været ved 5 tiden om morgenen. Jeg ved også, at han tit og ofte følte ubehag ved at blive fulgt til stalddøren, i lyset af en projektør.

Vi børn følte os på ingen måde truet, eller generet af de tyske soldater. Tvært imod, så fik vi til tider chokolade af dem. Vi vidste knap nok hvad chokolade var på den tid. Jeg husker også at de tyske soldater, trak min søster på kælken ned ad parkvejen. Et år til fastelavn gik min søster og jeg, sammen med Kirsten hønsepige, ned på hovedbygningen for at spille og synge. Jeg havde dengang en lille harmonika. Vi fik mange penge af dem. Det kan egentlig undre mig lidt i dag, at vore forældre gav tilladelse til det, men de har sikkert haft god tiltro til Kirsten.

En stor del af min fars arbejde foregik tidlig om morgenen og sent om aftenen. Hestene skulle jo have noget foder når de var inde. Foderemnerne var hakkelse og valset havre. Når man dengang brugte at fodre med hakkelse var ideen den, at hestene hurtigere kunne tygge hakkelse i sig, frem for at skulle tygge tilsvarende langt stråfoder i sig. Der blev altid sluttet af til natten med et foder godt hø i høhækkene. Arbejdsdagen på avlsgården var dengang fra kl. 07 morgen til kl. 18,00 aften. Afbrudt af 1½ times middagspause. Når middagspausen var forholdsvis lang, skyldes det hestene. De skulle igen have tid til at tygge noget foder i sig. Jeg mener nu nok, at middagsfoderet var et mere koncentreret foder i form af valset havre. Middagspausen var fra kl. 11,30 til 13.00 Klokken 12,45 ringede ladefogeden med malmklokken. Hvilket betød, at alle indtog deres pladser i hierarkiet ovre i stalden. De der havde fået tildelt et spand heste, stillede sig bag deres heste. Husmændene stod langs ydervæggen, mellem stalddøren og vandtruget. Her havde hver især fundet sin ståplads. Tiden fra kl. 12.55 til kl. 13.00 gik med at sætte i arbejde og med at få hestene ned på staldgangen. Når kl. var præcis 13.00 råbte ladefogeden, " Så rykker vi ud " naturligvis i rækkefølgen nummer 1 først herefter i følgende nummerorden. Overhaling tolereredes ikke. Når hestene var inde til middag, blev de almindeligvis ikke selet af. Der var dog undtagelser. Der var heste som havde anlæg for at " brække " i bringen. Det kunne også forekomme at der nogle der var brækket i nakken. Når det var tilfældet, så seledede man af i middagspausen og sårene blev rensset og vasket. Far havde sin egen speciale blanding. Hovedingrediensen kan jeg huske endnu, den var lige dele Alun og Blyukker udrørt i vand. Han lavede selv blandingen og han vaskede dem også selv. Han brugte de samme ingredienser til sig selv og vi andre, hvis vi havde fået en rift. Det er muligt at han havde 2 forskellige blandinger, når det gjaldt os andre. Jeg husker tydelig engang hvor jeg kom ind i stalden, og hvor han selv var blevet trådt over tærne af en hest, da sad han med

den ene fod i en spand Alun og Blysuikervand. Det skulle ikke undre mig, om det var hesteblandingen der var i spanden. At en hest var blevet brækket i bringen betød, at selen havde slidt hul. Der kunne være flere årsager til sådanne skader. Det kunne være at seletøjet ikke passede til hesten. Årsagen kunne også være, at kusken ikke sørgede for at holde hesten ren med vask efter dagens arbejde. Hvis årsagen var manglende pasning, så faldt der "skideballe" enten fra forvalteren, eller fra far. Far betragtede A og B blandingen som hans private mirakelmiddel. Hvis en hest havde fået "sur stråle" en form for betændelsestilstand i strålen (kløften under hoven) så brugte han også A og B blanding. Han hældte det i tør form ned i strålen og klemte noget vat op for at holde det fast. Når det blev gjort rigtig, så kunne det godt sidde der et par dage.

Ud over at passe hestene, havde far også andre gøremål. Han havde ansvar for, at der altid var brænde nok i brændekassen i køkkenet på avlsgården. Det var et rigtig herregårdskomfur der stod her, med et x antal fyrsteder, med den blankpudsede messingstang rundt om komfuret. Stangen satte også sit tydelige præg på kokkepigenes hvide forklæde. Der var tydelige spor af, at hun færdedes tæt ved messingstangen. Et andet af fars ansvarsområder var også, at passe avlsgårdens central fyr. Det var hans ansvar at sørge for at der altid var tilstrækkelig med varme over hele huset. Det kunne til tider være ret krævende, at holde gang i det store fyr. Brændet var for det meste træ fra egen skov. Når det var det, var der som regel ingen problemer. Det skete også, at der skulle fyres med tørv og kul, hvilket der til tider kunne volde problemer, når tørvene ikke var helt gode nok. Det sidste far foretog sig inden han gik hjem om aftenen var, at fylde fyret op så det kunne brænde over til næste dags morgen. Han var som regel hjemme mellem 20 og 21 om aftenen. Min søster og jeg var tit og ofte med i stalden om aftenen for at hjælpe. Vi skulle for eksempel fylde hakkelse i den store rullende hakkelsekasse. Vi skulle raspe roer og feje staldgang m.m. Hakkelsen var 2-3 cm snittet havrehalm. Bearbejdningen foregik oppe på loftet oven over roehuset. Her blev det snittet på en såkaldt hakkelsemaskine. Det var en forholdsvis enkel konstrueret maskine, men til gengæld et farligt apparat. Den bestod af 2 store knive, der modsat hinanden var fastgjort på en jernkrans. Hjulet havde en diameter på ca. 1 meter, og blev trukket ved hjælp af en elmotor. Trækemnet var en drivrem. Bag dette knivhjul var monteret en såkaldt fødekasse. En trækasse ca. 25 cm. bred, med 25 cm høje sider og en længde på ca. 2 meter. Halmen blev lagt op kassen og med håndkraft skubbet

frem mod knivene. Denne maskine måtte vi børn absolut ikke komme i nærheden af når den arbejdede. Far stod så ved siden af kassen, og skubbede halmen frem mod knivene, et ikke helt ufarligt arbejde. Min søster og jeg lagde så negene frem til ham i kassen. For uden hakkelse fik hestene, som nævnt valset havre. Blandingen fik hestene serveret i krybben, i rækkefølgen hakkelse først og valset havre oveni. Havren blev tildelt individuelt, sammenholdt med hvad den enkelte hest skulle præstere af arbejde. Der skulle også tages hensyn til vedligeholdelsesfoderet. Det var en fingerspidsfornemmelse som en rigtig staldmester skulle være i besiddelse af. Havde han ikke disse evner viste det sig hurtigt i form af, at nogle heste blev for fede og andre blev magre. Det var også staldmester der fortalte forvalteren om morgenen, hvis der var en syg hest. Hvis en hest ikke om morgenen stod med en blankslikket krybbe, så var den ikke klar til at gå med i arbejde den dag. Hestestalden på Møllerup var en gammeldags hestestald uden fodergang. Når der skulle fodres, skulle alt foder bæres op til hver enkelt hest, også hø foder skulle bæres op i hækkene. Som det fremgår af ovennævnte, var det ikke nogen helt almindelig arbejdsdag far havde. Tidlig op om morgenen, fodre heste når de var inde om middagen og igen på arbejde om aftenen. - Men jeg er meget sikker på, at han elskede sit arbejde, han elskede sine heste.

Det var en alvorlig tid for min far, da mekaniseringen satte ind og hestene blev slagtet en efter en. Jeg er sikker på, at årene hvor stalden var fyldt med heste til sidste plads, og hvor følg og plage fyldte en stor del af den gamle lade, var de bedste år i hans lange arbejdsliv. Hestene var næsten som børn for ham. Han havde det selv dårligt, når en hest ikke var arbejdsdygtig. Alligevel var der en der stod ham særlig nær, det var belgierhingsten Ideal Fripon. Vel forståelig nok, for det var ham der var den indirekte årsag til, at far fik ansættelse på Møllerup den 1. november 1940 Fripon, som han i daglig tale blev kaldt, var absolut også et mønstereksemplar af en belgierhingst.

Fruen havde stor interesse for heste i almindelighed, væddeløbsheste i særdeleshed. Det var denne interesse i almindelighed der gjorde, at Ideal Fripon blev indkøbt. Hun købte ham nede på godset Lykkesmose på Sydfyn sommeren 1940 Forinden var der blevet bygget en speciel hingsteboks i den øverste ende af stalden. Her kunne Fripon gennem tremmerne, stå og nyde synet af sit harem. Næsten samtidig med indkøbet af Fripon, havde Fruen også indkøbt, direkte fra

Belgien, 2 belgiske avlshopper. De hed Charmeusen og Baronessen.

Et par imponerende repræsentanter af den belgiske hesterace. De blev ad åre også mødre til en del afkom i stalden. Naturligvis med Fripon som den stolte fader. Min fars interesse for heste, smittede også af på mig, helt fra de tidlige drengeår. En interesse som har fulgt mig hele livet. Jeg husker stadigvæk navnene på de fleste af hestene i arbejdsstalden. Jeg husker også de fleste af hestene i væddeløbsstalden. Dengang kunne jeg også navnene på de fleste af de væddeløbsheste der startede på banerne i Aarhus og på Klampenborg. Jeg husker stadigvæk nogle af dem, på trods af en tidshorisont på omkring 70 år.

Når vi i stalden kunne følge så godt med hvad der skete på banerne, skyldtes det, at Fruen altid lagde væddeløbsbladet ned i sadde rummet, efter hun selv havde studeret det. Her kunne vi så følge med i hvilke heste der skulle starte om søndagen, og hvem der skulle ride dem. Hvilke handikaps de var blevet tildelt i form af vægt. Distancen på løbet og meget andet. I en del tilfælde havde jeg også stiftet bekendtskab med nogle af jockeyerne på banerne. Det skete de kom på besøg i stalden om vinteren. Baggrunden for deres besøg var sikkert, at få lejlighed til at præsentere sig for Fruen. Det var jo væddeløbsheste af topklasse der stod i denne stald og det var naturligvis dem de var interesseret i at komme til at ride i løb når sæsonen startede. På Klampenborg havde Fruen altid jockey Eli Jensen til at ride sine heste. I Aarhus kunne der blive tale om nogle stykker. Jockey Harly Nielsen, sammen med Jørgen Vinter var nok et par af de foretrukne. Harly og Jørgen var for øvrigt halvbrødre. Det skete ofte, at jeg var med Fruen på væddeløbsbanen i Aarhus om søndagen. Så hyrede Fruen en taxa i Rønde. Stutterimester Dam var til tider også med. Det var selvsagt nogle eventyrlige oplevelser jeg fik her. Når vi først var kommet på banen, så ville Fruen ikke gå og være mor for mig, så kunne jeg gå hvor jeg ville. Hun selv havde som regel følgeskab af træner Allen. Forinden vi skiltes lavede vi den aftale, at efter et bestemt løb, skulle jeg indfinde mig ved den store flagstang. Herfra gik turen så retur til Møllerup. For mig mange oplevelser rigere. En anden stor oplevelse havde jeg, da træner Thorngren fra Klampenborg var på besøg, for at tilse de heste han skulle have i træning den kommende sæson. Tiden var foråret 1946 Han skulle naturligvis se hestene i arbejde. Det foregik som regel på ridebanen i gården, men når han ville se dem i hurtigere arbejde, så foregik det et eller andet sted på en af gårdens græsmarker. Han ville se dem for fuld udblæsning, ikke bare en stille afcantring.

Jeg husker i den forbindelse, at jeg skulle ride Artemis, sammen med et par af de andre. Da jeg efter hjemkomsten til stalden havde sadlet af, kom Thorngren og tilbød mig læreplads hos sig på Klampenborg væddeløbsbane, når jeg var blevet konfirmeret. Han ville tilmed tilbyde mig, at jeg kom til at ride løb den første lærlingesæson. På det tidspunkt kunne jeg ride 45 kg. Hvilket betød, at jeg stort set kunne ride alle heste for vægtens skyld.

Der er vel ingen der vil fortænke mig i, at jeg var en stolt knægt der kunne gå hjem til sine forældre og berette om tilbuddet. Et tilbud fra landets mest efterspurgte galoptræner.

Set i bakspejlet, var det vel lige så forståeligt, at forældrene sagde nej. En 14 års dreng til København der endnu ikke var udviklet, i et usikkert job. Med risiko for, at jeg ikke kunne vedblive at holde den lave vægt. 3 år senere viste det sig, at vægten nu ikke mere var 45 kg. men 65 til 70 kg og hermed var mine muligheder som jockey udtømte. Interessen for heste, som blevet skabt på Møllerup, var hermed blevet fundamenteret for resten af mit videre liv.

Hvad man i ungdommen nemmer, man ej i alderdommen glemmer!

Skolegangen i Feldballe skole er slut og tiden nærmer sig hvor jeg skal konfirmeres.

Datoen for konfirmationen har været kendt længe i april måned 1947

Sognepræsten hed pastor Hansen, som boede med sin familie i Feldballe præstegård. Pastoratet bestod af 2 kirkesogne, nemlig Nødager som anneks sogn og Feldballe som hovedsognet. Konfirmationsforberedelserne foregik i Feldballe præstegård, uanset hvor konfirmandeleverne boede i de 2 sogne. Selve konfirmationen gik på skift, hvert andet år i Nødager og hvert andet år i Feldballe. Det var en forholdsvis lang vej, for de elever der skulle fra Nødager og Pederstrup på cykel i alt slags vejr. Begrebet skolebus var endnu ikke opfundet. Der var heller ikke ret mange af elevernes forældre der havde bil. Men det blev ikke betragtet som noget problem, ingen havde jo kendt til noget der var bedre.

Pastor Hansen var i mine øjne en rar mand, og han har sandsynligvis også været en dygtig pædagog. Konfirmationsdagen i kirke, husker jeg ikke i detaljer, men jeg husker vi cyklede alle fire fra Møllerup til Kirken i fuld gala. Efter hjemkomsten fra kirken, havde mine forældre inviteret den nærmeste familie med til festlighederne, hjemme i garagebygningen.

Sammenlignet med mine skolekammerater, fik jeg mange gaver og mange penge.

Årsagen til det var, at både jeg og mine forældre havde en stor kontakt til de mange ansatte på gården. Alle som havde givet mig gaver, blev nogen tid senere, inviteret til spisning hos os. De kunne ikke være i lejligheden på én gang, det var derfor tilrettelagt over 2 aftener. Konfirmationen var nu overstået, og en helt ny tilværelse for mig, skulle tage sin begyndelse. Mine drengedrømme om en voksentilværelse skulle nu stå sin prøve. Det lå nok lidt i luften, at jeg ikke skulle på realskole. Ikke fordi jeg var træt af at gå i skole, men der blev ikke talt om det der hjemme. Jeg husker godt, at jeg sammen med mine forældre, snakkede om den tilværelse jeg skulle til at skabe mig efter konfirmationen. Nogen tid inden konfirmationen spurgte min far mig, om jeg ikke kunne tænke mig at blive beslag og grovsmed. Som han sagde, det var jo noget der aldrig gik af mode. Der ville altid være heste ved landbruget, derfor ville der også altid være brug for en beslagsmed. Men jeg havde ikke lyst til at komme i lære ved smedefaget, hvilket blev respekteret.

Jeg havde hele min drengetid arbejdet med væddeløbsheste, og hvis mine forældre havde opfordret mig til at fortsætte med det, så havde jeg sikkert også gjort det, men kun for en kortere tid. Fruen ville sikkert have hjulpet mig med at finde arbejde på et stutteri et eller andet sted i landet. Drengedrømmene pressede sig på, men på et andet felt. Mine forældre havde også tidligere forklaret mig, at selv om jeg var meget optaget af mit arbejde med væddeløbsheste, så måtte jeg også have forståelse for, at det kunne være en ret usikker vej, at bygge en fremtid på. Det havde jeg også selv forståelse for. Jeg var indstillet på, at jeg ville være landmand. Jeg havde allerede drømme om min egen fremtid, ganske vist drengedrømme, men det var dem jeg ville forsøge at realisere. Lysten til at blive landmand, var for mig ikke ny. Jeg havde fået masser af inspiration, gennem den nære kontakt jeg havde haft til de unge landvæsenselever og andre unge på Møllerup.

Det var ikke fordi jeg havde nogen ambitioner om, at blive selvstændig landmand med egen gård og hvad deraf følger. Nej, jeg var indstillet på, at skulle starte som landvæsenselev på større gårde og så ellers avancere op gennem hierarkiet. Selv om mit daglige arbejde var nede i væddeløbsstalden, så skete det ofte, at forvalteren kom for at låne mig til avlsgården. Til eksempel når kornet var høstet og kørt ind i laderne, så kørte jeg med hesterive og rev stubmarker. Hvis ikke der var en ledig hest i arbejdsstalden, så kørte jeg med Babs, den lille nordbaggehoppe som vi havde nede i væddeløbsstalden. Det var også hende jeg brugte for vandvognen, når jeg

skulle vande i ride huset. Om foråret var jeg ude at harve med ukrudtsharve, med et rigtig spand arbejdsheste. Jeg husker også, at vi havde sukkerroer på Møllerup nogle år. De skulle leveres til saftstationen i Assens på Fyn. De blev udskibet fra Nappedam. Roerne var først lagt i kule oppe på Lademarken og derfra skulle de køres pr. hestevogn til udskibning ved Nappedam. Alt hvad der kunne rulle, skulle køre sukkerroer. Der var trods alt et stykke vej fra Møllerup til Nappedam. Jeg fik et spand heste og en vogn, på lige fod med alle de andre. Jeg følte mig her betydelig ældre end jeg egentlig var, her følte jeg, at jeg gjorde fyldest som en voksen. Jo, mine drengedrømme om en herregårdstilværelse, fik grobund i en tidlig alder. Som landvæsenselev skulle man ud for at lære praktisk landbrug. For mit vedkommende skulle det være på større gårde. Det var helt almindeligt, at man de første år kun var 1 år hver sted, man skulle nå at se så meget forskelligt som vel muligt. Det var først når man nåede op i hierarkiet som underforvalter og forvalter, at man opholdt sig det samme sted i længere tid. Jeg var også godt kendt med hvordan man søgte pladser som elev og lignende. Det gjorde man nemlig efter de 2 herregårdsblade, som blev udgivet af landbrugets landsorganisationer. Herregårdenes adressetidende, hvor specielt herregårdene annoncerede i. Det andet blad, Landsbladet, var annoncerne af mere blandet karakter. Når jeg havde rimelig godt kendskab til disse blade, skyldtes det, at disse blade altid lå fremme i spisestuen, eller på elevværelserne. Det var også ved at læse disse blade, at jeg fik kendskab til de forskellige herregårde landet over. Der var også mange elever der havde været på andre herregårde, inden de kom til Møllerup. Det kunne for eksempel være ladefogeden. For at opnå den status i hierarkiet, havde han naturligvis anbefalinger fra lignende gårde som Møllerup. De lidt ældre og mere erfarne, fortalte naturligvis om de oplevelser de havde fra andre gårde. Det betød, at man lærte af hinanden og jeg lyttede med. Jeg var derfor rimeligt godt informeret om, hvad der rørte sig i disse kredse. Mit sigte var, at blive en rigtig herregårdskarl. Jeg hørte naturligvis også om de unges bedrifter, fra lørdagsballet i forsamlingshuset. Nogle bar fortsat om tirsdagen, synlige fysiske mærker fra festlighederne. Jeg slugte det hele råt. De fleste børn har vel en drøm om hvad de vil være når de bliver voksne. Sådanne drømme havde jeg naturligvis også. Ikke som så mange andre som drømte om at blive brandmand, eller købmand. Mine drømme var, at jeg ville være landmand, jeg ville stile efter en lederstilling på en herregård. Det var drømme der forstærkede sig jo nærmere jeg nåede frem mod konfirmationsalderen. Det skal ikke skjules, at der

et eller andet sted i drengedrømmene lå en såkaldt ” stokforvalter ” og gemte sig. Hvis jeg en dag, kunne stå med et egespir i hånden og sammen med godsejeren, inspektøren, eller hvem der nu var den øverste ansvarlige på stedet, og sammen med ham skulle tilrettelægge dagens arbejde. Det ville for mig, være det højeste ønske som landmand. Med egespiret i hånden, skulle jeg vandre ned ad den lange staldgang, for at sætte hver enkelt landvæsenselev i arbejde, fortsætte med at dele ordre ud til de faste husmænd, og til sidst løsarbejderne. Hvis dette kunne realiseres, så var mine drengedrømme blevet til virkelighed. Inspirationen til disse drømme opstod, når inspektør Hansen, sammen med sin forvalter, med hver sit egespir i hånden, drøftede de sidste detaljer for dagen, før arbejdsstyrken skulle sættes i arbejde.

Medens jeg sidder og skriver disse linjer, kan jeg med lethed drømme mig tilbage og høre ladefogeden ringe ud med den gamle irrede messingklokke. Herved varsle, at om få øjeblikke, med egespiret i hånden, ville forvalteren skride gennem den brede stalddør, lette på hatten, og med en forvalters gennemtrængende røst sige god morgen. Alle letter naturligvis tilsvarende på låget, og med svagere røst frembringer de også et god morgen.

Nu er det sådan med drømme, og måske især drengedrømme, at det i virkeligheden kan være svært at opnå drømmemålene. Et eller andet sted ved man også godt, at sådan er det. Men det må naturligvis ikke føre det med sig, at der opgives ved første forhindring. Inderst inde anede jeg vel også godt, at det kunne blive svært, at opnå et sådan mål. Mine forældre var begge meget glade ved at arbejde på Møllerup. Jeg har aldrig hørt dem være utilfreds med forholdene. Som min mor så tydeligt udtrykte sig, vi har det så godt her, vi mangler ingenting, vi kan sagtens klare os. En ting der beroligede dem meget var, at de havde fast arbejde hele året og der var ordnede forholde. Det indebar, at man forstod at indordne sig efter de forholde der var på stedet, og accepterede sin tildelte plads i hierarkiet

Far har aldrig været i nogen fagforening, som han sagde, hvorfor skulle jeg det, jeg bliver aldrig fyret her på Møllerup. Det blev han heller ikke, de fortsatte med at arbejde på Møllerup, til de kunne få deres folkepension. De købte herefter hus i Feldballe, Da kræfterne ikke slog til længere, flyttede de til en ældrebolig i Rønde.

Med denne lille erindringsberetning, fra min tid som barn på Møllerup, vil jeg slutte her. Jeg synes selv jeg havde en rigtig spændende barndom. Den var nok en del anderledes, end mine jævnaldrende kammeraters.

Jeg selv og den øvrige familie, var meget optaget af stedet hvor vi boede. Vi indlevede os i de forholde der nu en gang var på en herregård.

Mange mennesker, mange dyr, både i det daglige og i vores fritid. Såvel på Møllerup, som tilsvarende andre herregårde. I mange tilfælde, var det et lokalsamfund i lokalsamfundet.

Det var ikke de store økonomiske goder, i form af høje lønninger, der var kendetegnende på herregårdene generelt, heller ikke på Møllerup. Men der var noget andet og større på den tid, nemlig trygheden.

Det første afsnit af mine erindringer, har for det meste gået på de oplevelser jeg havde som dreng, før jeg blev konfirmeret.

Det næste afsnit skal handle om tiden efter konfirmationen, og frem til en tid som efterlønner.

Vagn Bødker Agerbærvej 2 Sabro

2011

=====

Viderebringes med Vagn Bødkers tilladelse 2015